

ANTIQUISSIMA INTERPRETATIO LATINA CANONUM NICÆNORUM,

Quæ nunc primum prodit e ms. Vaticano Regina 1997.

567 INCIPIT FIDES

Nicæni concilii AMEN.

I. Cum convenisset sanctum et magnum concilium, etc., uti habetur supra in Nicænis canonibus editionis priscae.

II. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium factorem, et in unum Dominum nostrum Jesum Christum natum ex Patre unigenitum, hoc est de substantia Patris, etc., uti supra cap. 1 collectionis Quenellianæ.

De his qui se ipsos abocidunt, vel eunucizant, in totum ad clerum admitti non debere.

III. Si quis autem incurrit [*Lege* in valetudinem] in valetudine, et necessitate cogente a medicis fuerit sectus, aut dominis suis, aut a barbaris eunucizatus; hic [*Lege* maneat] manet in clero. Si quis autem sanus ipse se abociderit, et inventus fuerit in clero; oportet eum a loco abjici, et de cætero nullum hujusmodi oportere suscipi. Sicut autem de his manifestum est, ut si quis ausus fuerit abocidere se, abjiciatur. Sic itaque si qui aut a barbaris aut a dominis suis castrati sunt, provata vita eorum suscipiendos esse in clerum censemus.

De neophitis neque episcopos, neque presbyteros ordinari.

IV. Plurima sive necessitate cogente, sive alias [*Lege* cogentibus hominibus] coacti ab hominibus commissa sunt contra disciplinam, et regulam ecclesiasticam, ut quosdam homines a conversatione gentili repente accedentes ad credulitatem, modico tempore cathacizatos statim ad spiritale lavacrum cogant accedere: et mox baptizatos multos ad episcopatum, vel presbyterium venire cogant, bene habere placuit. De cætero nihil tale committi vel fieri. Tempus enim debet probare catechumenum, et post baptismum experimentis multis probari. Manifestum enim Apostoli scribura dicentis: *Non neophytum, ne forte elatus in judicium incidat diaboli.* Quidem si præcedente tempore tale aliquid delictum admiserit, hæc eadem persona et accusetur a duobus, vel tribus, hujusmodi privabitur a loco.

De vindicta eorum, qui contra canones fecerint.

V. Si quis autem contraria his egerit, resistens huic magno et sancto concilio, ipse se in periculo mittens privabitur a clero.

A *De mulieribus quas [*Lege synagagas*] synagagas vocant.*

VI. Quæcumque [*Supple* cum] episcopis, vel presbyteris, et diaconibus commorantur, sive viduæ, sive virgines; hæc in totum censuit hoc sanctum, et magnum concilium nullum 568 sibi præsumere hoc vel licitum esse eis maximo qui in clero sunt constituti: nisi forte aut soror sit, aut germanica [*Lege* vel hæ] hæc personæ tantum quæ fugiant suspicionem. Aliæ vero personæ fugiendæ sunt, quæ maximam afferunt suspicionem.

De episcopis a conprovincialibus ordinandis.

VII. Episcopum oportet ab omnibus episcopis qui sunt in provincia, sub qua agitur, ordinari. Si autem difficillimum est, aut urgens necessitas fuerit, aut per longinquitatem itineris, omnino tamen tribus episcopis presentibus oportet constitui episcopum consentientibus et his, qui absentes fuerint per scribita sua ordinationem fieri tanquam se presentes.

De potestate metropolitani.

VIII. [*Lege* Habeat potestatem is et subauditur in provincia] Habentem potestatem eum qui in ampliore civitate provincie videtur esse constitutus, id est in Metropolim.

De his qui excommunicati sunt ab episcopis suis.

IX. De his qui excommunicati sunt, sive qui in clero, sive qui in laico ordine ab his, qui in provincia sunt, episcopi teneat sententia: [*Lege* ut qui] aut qui ab aliis incommunicati facti fuerint, ab aliis non suscipiantur. Perrogentur autem, ne forte propter contentionem, aut inimicitiam, aut aliquam animositatem episcopi facti sunt incommunicati. * Ut ergo de omnibus congruens interrogatio fieri videatur.

De synodo bis in anno per unamquamque provinciam celebranda.

X. Placuit per singulos annos in singulas provincias duo concilia fieri, ut simul omnibus episcopis convenientibus totius provincie hæc omnes quæstiones interrogentur, ut qui manifesti inventi fuerint deliquisse, vel offendisse episcopum suum, aut certe graviter deliquisse apud eos constet, eos esse incommunicatos, donec omnium consilio, vel episcopo eorum placeat humaniorem adversus eum proferre sententiam. Concilia autem fiant unum ante [*Lege* tessaracosten ex Græco, id est, Quadragesimam] tessera constent, ut omnium animositate amputata pu-

* Sequentia pertinent ad initium canonis sequentia.

rum et immaculatum sacrificium offeratur Deo. **A** siastica disciplina non suscipit : quod irreprehensibile est enim, vindicat catholica.

De primatu Ecclesie Romanæ.

XI. Ecclesia Romana semper habuit primatum. Tenet autem et Egyptus, ut episcopus Alexandria omnium habeat potestatem : quoniam et Romano episcopo hæc est consuetudo. Similiter autem et qui Antiochia constitutus est, et in cæteris provinciis, primatus habeant Ecclesie civitatum ampliorum.

569 *De infirmam ordinacione, quæ sine metropolitani consensu fit.*

XII. Ante omnia manifestum sit illud, quod si quis sine arbitrio ejus, qui est in metropolim, constituerit episcopum; hunc concilium hoc sanctum et magnum censuit non esse episcopum.

De sequendo majori numero, cum [Supple de] ordinacione contenditur.

XIII. Si vero una omnium maneat sententia firma secundum regulam ecclesiasticam; duo vero, vel tres animositate ducti per contentionem contradicant; teneat plurimorum sententia.

De honore Gerosolymitani episcopi.

XIV. Quoniam consuetudo tenuit [Supple et] traditio antiqua, ut qui in [Lege Elia] Ecclesia est episcopus, id est, Gerosolymis honoretur, habeat secundum ordinem suum honorem, metropolitani manente dignitate.

De his qui Mundi dicuntur quo genere recipendi sunt.

XV. De his qui se ipsos Cathares, id est mundos vocant, si quis veniat ad Ecclesiam catholicam, placuit sancto, et magno concilio huic, ut per manus impositionem Ecclesie catholice maneat in clero. Ante omnia autem hoc manifestum sit, quoniam oporteat eos in omnibus consentire traditionibus sancte catholice Ecclesie, hoc est ut et secundis nuptiis communicent, et [Supple his] qui in tempestate persecutionis lapsi sunt, super quos et tempora [Subaudi poenitentiae] statuta sunt et anni. Oportet igitur sequi eos omnia, quæ censuit sancta catholica, et apostolica Ecclesia. Igitur si quis eorum sive in vicis, sive in civitatibus soli inventi fuerint episcopi, vel presbyteri; ^a reordinati ab episcopo Ecclesie catholice manebunt in eodem honore. Is autem, qui habuit nomen episcopi [Lege apud eos] ad eos qui dicunt se esse mundos, in Ecclesia catholica habebit honorem presbyterii. Si autem hoc illi non placuerit, providebit ei locum in parrochia, ut non videantur in civitate duo episcopi esse.

De his qui inexaminati ordinantur.

XVI. Si qui sine inquisitione facti sunt presbyteri, aut interrogati confessi sunt delicta sua, et confessis eis citra ordinem, et **570** disciplinam moti homines manus eis temere imposuerunt; hos canon, et eccle-

^a Hæc verba, reordinati ab episcopo Ecclesie catholice, nec in Græco leguntur, nec in versionibus prisca atque Dionysii. Noster vero interpret Græcam vocem initio canonis adhibitam *χαρκτηροποιήσας*, quæ reddita fuit Latine per manus impositionem, de ordinacione iterum accipienda interpretatus, hæc

[Lege De lapsis ordinatis] *De prævaricatis recipiendis per poenitentiam.*

XVII. Si qui ordinati sunt ex his, qui lapsi sunt, per ignorantiam, aut dissimulantibus eis, qui eos ordinaverunt; hoc non præjudicat regulæ ecclesiasticæ: cogniti enim et detecti deponentur.

De prævaricatis per poenitentiam recipiendis.

XVIII. De his qui prævaricaverunt sine ulla vi, necmine cogente, sine amissione rerum, sine ullo periculo, quod factum est in novissimis temporibus tyranni Licinii, placuit sancto concilio huic, licet indigni sint misericordia Dei, verumtamen placuit miserere eis. [Lege Quotquot] Quodquod igitur condignam poenitentiam egerint, triennio inter verbo audientes, et septem annis prostrati jacebunt; biennio autem sine eucharistia communicabunt plebs orationibus.

De poenitentia eorum, qui post baptismum ad secularam militiam revertuntur.

XIX. Qui autem vocati sunt ad gratiam, et confessi, primos impetus suos ostenderunt proficientes baltea, post vero conversi sunt ad vomitum suum (quidam enim et pecunias dederunt, et multa munera, ut rursus militarent), hi decem annis prostrati jacebant post triennii temporis auditionem verbi. Super omnes autem hæc erit interrogatio, et inquisitio satisfactionis. [Lege Quotquot] Quodquod enim et timore, et fide, et conversatione, et lacrymis, et instantia, et bonis operibus misericordiam Dei flexerunt non facta simulatione; hi complentes tempus statutum, sine dubio communicant orationi: cum liceat episcopo etiam humanitatis auxilium eis impertiri. Quodquod autem segnius egerint, vel negligentius se tractaverint raro apparentes in domo Dei: hos oportet tempora complere.

De reconciliatione danda morientibus.

XX. De his autem, qui in exitu sunt constituti, vetus et canonica lex in eis servabitur et nunc. Itaque si quis in exitu fuerit constitutus [Lege novissimo et necessario viatico] novissimi et necessarii viatici non fraudabitur. Si autem [Lege desperatus] dispectus communionem fuerit consecutus, et eucharistiam sumpserit; postea vero inter vivos fuerit **571** inventus; erit communicans orationi soli. Similiter et super omnes, qui in exitu sunt constituti, [Lege petentibus] poenitentibus communionem episcopus cum deliberatione impertiat eucharistiam.

De diaconibus ne super presbyteros sint.

XXI. Pervenit in aurem sancti et magni concilii hujus, quod in quibusdam locis, et civitatibus episco-

verba explicandi gratia ex ingenio adjecit, ut fecerat etiam auct. et interpretationis, quæ Isidoriana vocatur. At alio sensu eam vocem a concilio acceptam ostendimus annot. ¹ in Quesnelli Observationes in epist. 167 S. Leonis ad Rusticum Narbonensem tom. II (Nobis tom. I col. 1491, not. ^b).

pis et presbyteris eucharistiam diacones dividant, A quod neque canones, neque ecclesiastica regula tradit, ut qui potestatem non habent offerendi, in offerentibus corpus Christi dividant. Illud etiam cognitum est nobis, quod quidam ex diaconibus per usurpationem et temeritatem corpus Christi priores contingunt. Omnia igitur hæc amputentur, et maneat diacones in priori ordinatione et mensura, scientes quoniam quidem episcopi ministri sunt. Accipiant autem secundum ordinem post presbyteros, dante eis aut episcopo, aut presbytero. Sed nec sedere eis permittitur in medio presbyterorum: extra canonem est enim, et extra ordinem quod fit. Si quis autem noluerit obedire post hæc statuta, privabitur et a loco diaconi.

De catechumenis labiis.

XXII. De catechumenis labiis^C autem placuit sancto et magno concilio huic, ut triennio audiant Scripturas; postea vero communicent orationi catechuminum.

De his qui Ecclesias suas deserunt, et ad alias transunt.

XXIII. Propter frequentes tumultus, et seditiones, quæ sunt in plebes, placuit omnino amputari hanc consuetudinem, quæ extra disciplinam et canonem fit, ut si quis inventus fuerit de civitate in civitatem transiens episcopus, vel presbyter, sive diaconus, amoveatur. Si quis autem post hujus sancti et magni concilii decreta aliquid hujusmodi usurpaverit, aut consenserit huic rei, irritum fiet, et deliberabitur, an oporteat eum regredi ad parrociam suam, in qua episcopus, aut presbyter fuerit ordinatus. C

De non suscipiendis alterius Ecclesiæ clericis.

XXIV. [Leges Quotquot præcipitanter et.... non habentes] Quodquod præcipite sunt, et timorem Dei ante oculos non habens episcopus, vel presbyter, seu diaconus, nec disciplinam, aut regulam ecclesiasticam tenentes, discedent de Ecclesiis suis in canone constituti; ii nusquam suscipiendi sunt in Ecclesia, sed oportet eos necessitate cogi, ut revertantur ad parrociæ suas. Si autem permanserint in obstinatione sua, oportet eos incommunicatos fieri.

572 *De non ordinandum quempiam, qui ad alium pertinet.*

XXV. Si quis autem ausus fuerit per subreptio- D

^a Hic vel interpretis, vel librarii saltus, aut error irrepsit. De episcopo enim agitur, qui aliquem ad alium episcopum pertinentem clericum, non autem

nem, aut contumaciam agere, ut qui ad alium pertinet sibi vincendo eum constituerit episcopum, vel presbyterum, irrita fiat ejus ordinatio.

De feneratoribus clericis.

XXVI. Quoniam plurimi in ordinem ecclesiasticum constituti, avaritiam et turpe lucrum sectantes, oblii sunt sanctæ Scripturæ dicentis: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*: [Supple et] fenerantes centesimas expetunt; censuit sanctum et magnum concilium, ut quisquis inventus fuerit post hæc statuta usuras accipiens, [Leges aut quomodo negotium agens, aut sescupla expetens] aut quomodo, aut extra legatione agens rem, aut res quam expetens, aut aliud quid adinveniens turpis lucri causa, depunatur a clero, et alienus erit a canone ecclesiastico.

De Paulianistis.

XXVII. De Paulianistis, qui refugiunt ad catholicam et apostolicam Ecclesiam, decretum positum est, hos omnino rebaptizari. Si qui autem in præterito tempore in clero fuerunt constituti, si quidem inlibati et inreprehensibiles fuerunt inventi, per manus impositionem episcopi Ecclesiæ catholicæ, ordinandi erunt in ordine cleri. Si autem inquisiti, inutilis fuerint; degradati erunt in ordine laicorum.

573 *De diaconissis.*

XXVIII. Similiter autem et [Leges de diaconissis et de iis qui] diaconissas, et qui in canone videntur esse constituti, simile erit statutum. Memores autem sumus et de diaconissis, quæ in scismate sunt constitutæ, quoniam nec per manuum impositionem sunt ordinatæ, omnino inter laicas eas oportere dinumerari.

Hic desunt canones Nicæni, omisso illo de non sectando genu die Dominico, etc., ut in collectione Quesnelliana pariter desideratur: qua de re vide quæ ibidem notavimus. Porro continuata numerorum serie sine ulla distinctione subjunguntur canones Sardicensis eadem divisione, quam in laudata collectione invenies, nisi quod duo canones 29 et 30 hic in unum copulantur: ac proinde numeri canonum protequantur usque ad XLVI. Horum canonum variantes indicavimus in notis ad editionem priscan. Tandem canonibus Nicænorum Patrum catalogus subnectitur eodem ordine, ac in collectione Quesnelliana, ubi hujus codicis lectiones, sicubi discrepant, protulimus.

episcopum ordinat. Legendum eum non consentiente proprio e, iscopo in sua Ecclesia ordinaveris, irrita, etc.

ADMONITIO IN COLLECTIONEM SEQUEM.

577 1. Socrates lib. 1 Historiæ ecclesiasticæ, c. 20, de Patribus Sardicensibus scribens: *Et confirmata Nicæna fidei formula ἐνοχολον quidem vocabulum rejecerunt; consubstantialis autem vocem apertius promulgarunt, scripsitque ea de re litteras quoquoersum etiam ipsi miserunt*: expositionem fidei indicat, quam Synodica Sardicensi in suo codice adjectam nactus, ab ipsa synodo editam credidit. Hanc quidem expositionem uti vero Sardicensem habuit etiam Theodoretus; ac propterea ipsam Synodicam cum hoc additamento inseruit Historiæ ecclesiasticæ lib. III, c. 12 (Tom. IV Conc. Ven. edit., col. 1766). Quid quod eandem quoque uti sinceram allegarunt Pares Chalcedonenses in allocutione ad imperatorem Marcianum, dum a Patribus Sardicensibus contra reliquias Arij ad Orientales directa tradiderunt sui constituta iudicii: quæ constituta paulo ante appellaverant decretum de fide. Legitima enim Synodica decretum continet de personis; sola vero expo-